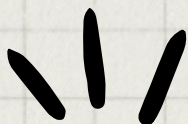
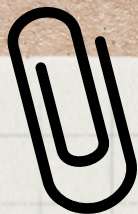

VILNIAUS VERKIŲ
MOKYKLA -
DAUGIAFUNKCIS
CENTRAS

LIETUVOS ŽEMĖS GELMIŲ TURTAI

PARENGĖ: MOKYTOJA ASTA SINKEVIČIENĖ

- Naudingosios iškasenos - tai gamtinės mineralinės medžiagos, kurios slūgso žemės gelmėse.
- Per ilgą geologinę raidą Lietuvoje susidarė įvairių naudingųjų iškasenų. Jų paplitimą lemia geologinių sluoksnių išsidėstymas.
- Daugelis Lietuvos naudingųjų iškasenų yra paviršiuje, jos gerai iširtos, nesunkiai prieinamos – kasamos atviruoju būdu karjeruose.
- Atskirų rūšių naudingosios iškasenos šalies teritorijoje pasiskirsčiusios nevienodai. Jų telkiniai užima tik 4,3 % Lietuvos teritorijos.
- Iš Lietuvoje aptiktų daugiau kaip 20 rūšių naudingųjų iškasenų eksploatuojama tik 9: dolomitas, durpės, klintis, kreidos mergelis, molis, smėlis ir žvyras, sapropelis ir nafta.

LIETUVOJE EKSPLOATUOJAMOS NAUDINGOSIOS IŠKASENOS

ŽEMĖLAPIO LEGENDA

	Nafta
	Durpės
	Dolomitas
	Klintys
	Žvyras
	Molis
	Kvarcinis smėlis
	Smėlis
	Kreida
	Sapropelis
	Mineralinis vanduo

DOLOMITAS

Dolomito klodai

Dolomito blokai

Dolomitas dažniausiai būna pilkos, žalsvos ar gelsvos spalvos. Dolomito telkiniai yra arti žemės paviršiaus šiaurinėje Lietuvos dalyje. Iš dolomito gaminamos kalkės, blokai, plytos ir plokštės. Susmulkintas dolomitas naudojamas keliams tiesti ir taisyti, įvairių statinių pamatams.

DURPĖS

*Šiluvos tyrelio durpių telkinys
(Kelmės raj.)*

Traksėdžių durpynas

Durpių telkinių (durpynų) yra visoje šalies teritorijoje, o daugiausia - Šiaulių, Vilniaus, Panevėžio, Klaipėdos ir Alytaus apskrityse. Tai jauniausia organinės kilmės nuosėdinė uoliena. Didžiausi durpių klodai yra buvusių ežerų dubenyse, o pelkėse jos kaupiasi ir dabar. Kurį laiką durpėmis buvo kūrenama, dabar jos daugiau naudojamos žemės ūkyje - kompostas dirvoms, mišiniai su trąšomis ir mikroelementais gėlėms ar daržovėms auginti, gydomiesiems tikslams. Iš jų gaminami durpiniai vazonėliai daigams.

KLINTIS

Klinties kasimas

Klinties blokai

Klintys būna baltos, šviesiai pilkos arba gelsvos spalvos. Klinties išteklių daugiausiai randama Akmenės rajone. Sutrupintos klintys naudojamos tiesiant kelius, klinčių blokai - statant pastatus. Klintis kaip žaliava naudojama cementui ir kalkėms gaminti, žemės ūkyje - rūgšties dirvožemiams kalkinti.

KREIDA

Kreidos luitai

Mokyklinė kreida

Kreida, kaip ir klintys yra trapi, baltos arba pilkšvos spalvos. Kreidos arba kreidos mergelio telkiniai yra netoli žemės paviršiaus slūgsančiose kreidos laikotarpio nuogulose. Tai molinga klintinė uoliena, žaliava cementui, silikatinėms plytomis gaminti, dirvožemiui kalkinti, rašymo ir piešimo priemonė.

MOLIS

Šaltiškių molio telkinys

Molis

Lietuvoje galima rasti ne tik rudos spalvos molio, kokį esame įpratę matyti, bet ir raudonos, baltos, geltonos, žalsvos, net juodos. Molis blogai praleidžia vandenį. Drėgnas jis būna lipnus, o išdžiuvęs - sukietėja. Molio randama beveik visoje šalyje, išskyrus Klaipėdos apskritį. Didžiausios molio atsargos išžvalgytos Šiaulių, Kauno, Utenos ir Marijampolės apskrityse. Molis naudojamas plytoms, čerpiams, drenažo vamzdžiams, keramzitui, glazūruotoms interjero plytelėms, kokliams gaminti. Iš jo lipdomi įvairiausi žaislai, papuošalai, suvenyrai, vazonėliai, indai.

ŽVYRAS IR SMĖLIS

Smėlio karjeras

Žvyras

Smėlis ir žvyras yra biri, gerai praleidžianti vandenį, gelsvai rusvos spalvos naudingoji iškasena. Žvyras ir smėlis yra plačiausiai paplitę, o daugiausia išteklių yra Vilniaus, Kauno, Utenos, Alytaus, Klaipėdos ir tauragės apskrityse. Tai birios nuosėdinės uolienos, kartais jose pasitaiko molio dalelių ir organinės kilmės medžiagų priemaišų. Dažniausiai susidaro jūrų pakrantėse, upių vagose. Šios uolienos naudojamos statybose, tiesiant kelius, šaligatvius, gali būti panaudota kaip dekoratyvinė medžiaga.

KVARCINIS SMĖLIS

Kvarcinio smėlio gavyba

Kvarcinis smėlis

Kvarcinis smėlis - tai smėlis, kuriame yra daugiau negu 90 procentų kvarco. Lietuvoje kvarcinio smėlio yra Anykščių rajone. Naudojamas stiklui, stiklo tarai, indams, krištolui gaminti, namų apdailai.

SAPROPELIS

Sapropelis - vertingas dumblas

Sapropelio sluoksnis ežero dugne

Sapropelis - tai dumblingos nuogulos, susidariusios stovinčių gėlų vandenų (dažniausia ežerų) dugne. Aptinkama visoje Lietuvos teritorijoje, tačiau detalai išžvalgyti yra penki telkiniai. Sapropelis tinkamas žemės ūkyje kaip trąša, medicinoje purvo procedūroms, klijams, plastmasei gaminti.

NAFTA

Nafta

Naftos gręžinys

Nafta, tai gerai degantis, netirpstantis vandenyje, tirštas, riebalinis, savito kvapo skystis. Nafta yra tamsiai rudos, žaliai rudos ar net juodos spalvos. Nafta būna giliai žemėje, todėl jai išgauti statomi specialūs bokštai ir daromi gręžiniai. Naftos gavyba Lietuvoje pradėta 1990 metais. Daugiausia telkinių Klaipėdos, Kretingos, Šilutės rajonų teritorijose, Baltijos jūroje. Lietuvos nafta labai kokybiška. Iš jos gaminamas aviacinis, automobilių, traktorių kuras (benzinas, dyzelinas, žibalas, mazutas, alyva), vaistai, kosmetika, dažai, plastikas, buitinė chemija, sintetinis pluoštas, trąšos.

GĖLAS IR MINERALINIS VANDUO

Geriamas vanduo

Mineralinis vanduo

Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos valstybių, kurioje didžioji dalis gyventojų ir pramonės įmonių poreikių patenkinama požeminiu vandeniu. Vandens tiekimui mūsų šalyje vartojamas tik gėlas požeminis vanduo.

Lietuvos geologijos tarnybos (LGT) duomenimis, Lietuvoje yra 31 mineralinio požeminio vandens vandenvietė, 16 iš jų kol kas nenaudojamos. Natūralus mineralinis vanduo – tai natūraliai susiformavęs vanduo, kuriame yra ištirpusių mineralų. Reguliarus šio vandens vartojimas padeda žmogaus organizmui atstatyti tinkamą mineralinių medžiagų pusiausvyrą.

LIETUVOJE ESANČIOS, BET NEEKSPLOATUOJAMOS NAUDINGOSIOS IŠKASENOS

Anhidritas - plyti visoje pietinėje ir pietvakarinėje Lietuvos dalyje. Artimiausiu metu jį planuojama pradėti eksploatuoti. Šios iškasenos atitektų cemento, trąšų, statybinių, gipso medžiagų, popieriaus, dirbtinės odos, medicinos pramonei. Jį taip pat būtų galima panaudoti sieninėms apdailos plokštėms, palangėms, laiptams, grindims, skulptūroms, suvenyrams gaminti.

Akmens druskos telkiniai susidarė sauso klimato sąlygomis iš uždarų, nykstančių jūrų. Aptinkama pietvakarinėje Lietuvos dalyje (Šilutės raj.). Klodo storis apie 65 metrus, bet gylis iki druskos daugiau kaip 400 metrų. Eksploatuoti būtų ekonomiškai nenaudinga. Akmens druska naudojama maistui, taip pat druskos rūgščiai, chlorui gaminti.

Skalūnų dujos - tai gamtinės dujos, susikaupusios mažo skvarbumo ar nelaidžiose uolienose. Lietuvoje jų yra pietvakarinėje dalyje, tačiau mažai tyrinėta.

Gipso sluoksniai Lietuvoje slūgso Biržų ir Pasvalio rajonuose. Tačiau neeksploatuojami, nes gali suintensyvinti karstinius procesus. Gipsas naudojamas medicinoje, statybų, popieriaus pramonėje, dekoracijoms.

Geležies rūdos telkiniai yra Varėnos miesto pietvakarinėje dalyje maždaug 350 metrų gylyje, bet tęsiasi gilyn apie kilometrą. Šioje teritorijoje išgręžta keletas gręžinių ir nustatyta, kad rūda sodri bei kokybiška. Kitas telkinys rastas Zarasų rajone netoli Latvijos sienos. Gylis iki jo apie 900 metrų.

Gintaras - organinės kilmės mineralas, susiformavęs sustingus spygliuočių medžių sakams prieš 50 milijonų metų. Lietuvoje gintaro aptinkama šiaurinėje Kuršių marių dalyje (Juodkrantės teritorijoje). Gintaras naudojamas medicinoje, vaistų gamybai, juvelyrikoje, chemijos pramonėje (lakų, dažų gamybai).

Naudota literatūra:

https://smp2014ge.ugdome.lt/mo/9kl_gamtine_geografija/GE_DE_9/index.html

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-eksploatuojamos-naudingosios-iskasenos/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-naudingosios-iskasenos/>

<https://storymaps.arcgis.com/stories/c796c1626a5e48b28e0ea2337b3e47e1>

